

Şevket Toker,
**Hüseyin Rahmi
Gürpınar'ın
Romanlarında
Alafranga Tipler**

Tanıtım ve Değerlendirme

Hakan SAZYEK

Şevket Toker, *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Alafranga Tipler*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını No: 54, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1990, X + 192 s.

Türk romanında, özellikle popüler tarzın başlıca temsilcilerinden olan Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944) hakkındaki incelemelerin sayılarında son yıllardaki artış dikkati çekiyor.

Bilindiği gibi, Hüseyin Rahmi, sayıları kırkı aşan romanlarında daha çok halka yönelmiştir. Onun geniş kesimlerin roman türüne olan ilgisini artırmakta büyük katkısı olmuştur. Bu açıdan o, Ahmet Mithat ve Ahmet Rasim'le birlikte, romancılığımızın önemli bir ekolünü oluşturur. Gürpınar, çoğunlukla mizahî anlatım tutumuyla kaleme aldığı eserlerinde oldukça geniş bir kişi kadrosuna yer vermiştir. Dolayısıyla, toplumumuzun değişik kesimlerinden çok çeşitli tipler onun romanlarında yer almıştır. Bundan ötürü Hüseyin Rahmi'nin romancılığının edebiyat tarihimizdeki konumu, teknik yönden çok kurmaca yapı içinde yer alan figüratif kadro açısından önem kazanmaktadır.

Gürpınar'ın romanları bundan dolayı edebiyat araştırmacıları için zengin bir kaynak durumunda. Nitekim Prof. Dr. Önder Göçgün tarafından yapılmış olan *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu* konulu doçentlik çalışması birkaç yıl önce yayımlandı.¹ Ayrıca, Efdal Sevinçli'nin geçtiğimiz yıl yayımlanan monografik çalışmasını da burada anmak gerekir.²

Şimdi bu çalışmalara Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğretim elemanı Dr. Şevket Toker'in *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Alafranga Tipler* adlı kitabı da katılmış bulunuyor. Söz konusu kitabın özünü Dr. Toker'in doktora tezi çalışması oluşturuyor.

Kitapta, "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarındaki alafranga tipler incelenmiş, ülkemizdeki Batılılaşma sürecinin mahsulü olan bu tiplerin, Hüseyin Rahmi'nin romanlarına nasıl yansıdığı" (s. IV) meselesi inceleme konusu yapılmış.

Yazar, Hüseyin Rahmi'nin on üç romanına dayandırmış olduğu çalışmasının "Giriş" (s. 130) inde "tip" terimi üzerinde kısaca durduktan sonra Batılılaşma meselesinin Türk insanına yansımalarının boyutları üzerinde duru-

1) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. 772, Kültür Eserleri Dizisi: 63, İstanbul 1987.

2) *Hüseyin Rahmi Gürpınar*, Arba Yayınları, İstanbul 1990.

yor. Bu değerlendirmelerde araştırmacıların tespitlerinin yanı sıra *Diyojen*, *Hayal*, *Lâtife*, *Çaylak* gibi mizah dergi ve gazetelerinden elde ettiği verilerden de yararlanma yoluna gidiyor.

Kitapla aynı başlığı taşıyan ana bölüm ise “İstibdad Devrinde” (s. 33-76), “II. Meşrutiyet Devrinde” (s. 77-145) ve “Cumhuriyet Devrinde” (s. 147-174) şeklinde üç alt bölümden oluşuyor. Burada *Şık*, *Mürebbiye*, *Metres*, *Şipsevdi*, *Tebessüm-i Elem*, *Tutuşmuş Gönüller*, *Can Pazarı*, *Dirilen İskelet*, *Billûr Kalb*, *Meyhanede Hanımlar*, *Kokotlar Mektebi* ve *Namushu Kokotlar* adlı romanlar, yayım serüvenleri ve özetleri verildikten sonra kişileri açısından değerlendirilmişler.

“Sonuç” (s. 175-178)’ta, romanların yazıldıkları dönemlere göre tasnif edilmiş olmasının nedeni açıklanıyor. Böyle bir yöntemin uygulanmış olmasında batılılık, batıya bakış, onu kabul ediş tarzında farklılıkların, değişikliklerin var oluşu, isabetli bir biçimde, temel faktör olarak gösteriliyor. Ancak bu farklılıklara ve değişikliklere zemin hazırlayan sosyal, kültürel ve siyasi nedenlerin ayrıntılarıyla belirtilmediği dikkati çekmektedir. Bu bölümde ayrıca Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın incelenen romanlarındaki alafanga kişiler tipolojik bir değerlendirmeye ve tasnife tâbi tutulmuştur.

Kitabın sonunda “Bibliyografya” (s. 179-184) ile eser ve kişi adlarının bir arada sıralandığı “İndeks” (s. 185-193) e yer verilmektedir.

Bu arada eserdeki kimi eksiklik ve yanlışlıklara da değinmek istiyorum. Yukarıda da belirttiğim gibi, Dr. Şevket Toker’in kitabı 1983 yılında verilmiş bir doktora tezine dayanıyor. Kitaptaki kimi ayrıntılardan anlaşıldığına göre yazar, çalışmasının yayımlanış aşamasında bir geliştirme ve güncelleştirme yapma gereğini duymamış. Ancak, bunun bazı yerlerde gerekli olduğu da muhakkak. Örneğin Prof. Dr. Önder Göçgün’ün 1987 yılında yayımlanan doçentlik çalışmasının, “yayımlanmamış doçentlik tezi” (s. IV, dn. 4) olarak belirtilmiş olması, ayrıntı olmakla birlikte kitaba olumsuz bir puan getiriyor. Aynı durum alt başlıklarla bölümlendirilmeyen “Bibliyografya” için de söz konusu.

Ayrıca, Hüseyin Rahmi Gürpınar hakkında yapılmış olan lisans tezleri verilirken sadece İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yapılmış olan çalışmaların gösterilmesi (s. III, dn. 3) de kitabın bilimsel tutum adına üzücü bir eksikliği olarak kendini gösteriyor. Sadece Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yapılan lisans tezlerinin sayısı on beşi geçmektedir. Üstelik bu çalışmaların adlarının büyük bir kısmının, adı geçen bölümün yayım organı olan *Türkoloji*

Dergisi (C. I, 1964; C. IV, 1972)'nde yayımlanmış olması, bilim kuruluşları arasındaki iletişim kopukluğu gibi bir gerekçeye sığınılmasını da imkânsız kılıyor. Bu gibi eksikliklerin ve yanlışlıkların hiç olmazsa çalışmanın kitaplaşması sırasında giderilmesi bilimsel bir zorunluluktur.

Bu gibi eksikliklerle bilimselliğine gölge düşürmesine rağmen, üniversitelerimizin gittikçe kısırlaşan yayın ortamında çalışmasını yayımlama başarısını gösteren Dr. Şevket Toker'i kutlarız.

HAKAN SAZYEK